

Dyslexie protocol OBS Tuindorp

Stappenplan richting een Dyslexie onderzoek

Door te observeren tijdens de les en door de afname van methode gebonden toetsen kun je al in een vroeg stadium bepalen welke leerlingen onvoldoende van het klassikale aanbod profiteren. Toetsresultaten, observaties en informatie over de leergeschiedenis bieden voldoende handvatten om problemen in de lees- en spellingontwikkeling te onderkennen en aan te pakken.

Om na te gaan welke stappen de school zou moeten zetten bij leerlingen met lees-en/of spellingproblemen dan wel Dyslexie, maken we gebruik van het continuüm van zorg.

Het continuüm gaat uit van zorgniveaus waarop het onderwijs aan en de begeleiding van leerlingen met lees- en/of spellingproblemen gedefinieerd kunnen worden. Per zorgniveau worden verschillende stappen onderscheiden. Aan de hand van het continuüm kan per stap worden nagegaan in hoeverre een school daarin haar rol juist heeft vervuld en waar eventuele hiaten zitten. Begeleiding kan op verschillende zorgniveaus kan plaatsvinden. Bij intensivering van het leerstofaanbod spreken we van zorg op niveau 2, bij extra begeleiding die daar nog bovenop komt spreken we van zorg op niveau 3.

Zorgniveau 1: Lees- en spellingonderwijs volgens de richtlijnen van Technisch Lezen op OBS Tuindorp.

Zorgniveau 2: extra zorg binnen de groep door de groep (dit is de aanpak 1!) .

Bij leerlingen met onvoldoende lees- en/of spellingprestaties moet het onderwijsaanbod worden geïntensiveerd. Dit betekent meer instructie, meer leertijd en meer oefentijd. De extra geboden leer- en oefentijd moet voor de leerling toereikend zijn om aan het eind groepsleerkracht (verlengde instructie en extra leestijd): Verlengde instructie van de week de lesstof voldoende te beheersen.

Voor extra oefen- en verwerkingsmaterialen op zorgniveau 2 wordt geadviseerd in eerste plaats de leertijd uit te breiden met materiaal en ondersteuning van uit de leesmethode.

Zorgniveau 3: specifieke interventies:

Als het uitbreiden van instructie- en oefentijd niet voldoende is om de gestelde doelen te behalen, is verdere intensivering van het onderwijs noodzakelijk. Deze leerlingen krijgen naast begeleiding op niveau 1 en 2 ook begeleiding op niveau 3. De interventie is dus geen vervanging van de gewone lees- of spellingsles maar is daarop een extra aanvulling. Elke week wordt er minimaal drie keer per week 20 minuten extra instructie- en oefentijd in gepland. De interventie voor zwakke lezers en spellers kan het beste plaatsvinden in een een-op-een situatie of in kleine groepjes van maximaal vier leerlingen.

➔ *De overstap naar zorgniveau 3 gaat altijd in overleg met de IB-er.*

Mocht een leerling ook niet van dit aanbod profiteren dan lijkt het leesprobleem hardnekkig te zijn en kan er mogelijk sprake zijn van Dyslexie. Om een vermoeden van Dyslexie te onderbouwen moet de hardnekkigheid worden aangetoond. Deze hardnekkigheid moet blijken uit achterstand en didactische resistentie.

Hoe wordt achterstand vastgesteld? Op minimaal drie achtereenvolgende meetmomenten blijft het kind, ondanks de interventies, E V of D V scores behalen. Het betreft hier de CITO M en E toetsen, de tussenmetingen oktober en maart zijn bedoeld ter evaluatie.

Hoe wordt de didactische resistentie vastgesteld? Als blijkt dat een leerling niet profiteert van de ingezette interventies en E V of D V blijft scoren, kan didactische resistentie worden aangetoond. Hierbij is het belangrijk dat de leerling gedurende twee achtereenvolgende interventieperioden van elk

minimaal twaalf effectieve weken ten minste 60 minuten per week specifieke interventie op niveau 3 heeft genoten. Deze specifieke interventie is opgenomen in het groepsplan waarbij een goede evaluatie van groot belang is.

➔ *Zie protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 5 t/m 8 blz. 9 + 10*

Eisen aanmelding Dyslexie onderzoek

- Recente LOVS gegevens van de leerling
- Uitdraai klassenresultaten CITO Spelling en CITO Technisch Lezen
- Geëvalueerd (intensief) groepsplan Spelling en Lezen waarin in duidelijk de specifieke begeleiding van deze leerling beschreven staat.
- Eventuele andere onderzoeksverslagen (logopedie, intelligentie etc.).
- Intakevragenlijst school
- Intakevragenlijst ouders

Dyslexie en dan?

Invullen Dyslexiepaspoort (+ kopie mee naar huis): In dit paspoort staan de compenserende maatregelen waar alle dyslectische leerlingen recht op hebben. Aan het begin van het nieuwe schooljaar wordt de kaart indien nodig aangepast aan de omstandigheden die dat leerjaar van toepassing zijn.

Afstemmen compenserende middelen: Zorg dat het kind in het bezit is van een leeswijzer. Bijwijzen helpt om te focussen bij het lezen. Ook kan het helpen voorkomen dat er woorden worden overgeslagen. (eenmalig beschikbaar bij IB per leerling). Daarnaast is de leerling in het bezit van een opzoekboekje/strategiekaart. Kinderen met dyslexie komen niet of nauwelijks tot automatiseren. Zij hebben behoefte hebben aan veiligheid (reken- en/of spellingfeiten zijn op te zoeken als dat nodig is). Het opzoekboekje bevordert de zelfredzaamheid van leerlingen en bevordert het zelfvertrouwen van leerlingen. Het geeft leerlingen de herhaalde instructie nadat de inhoud van een kaartje behandeld en uitgelegd is en probeert ervoor te zorgen dat kinderen met problemen verder kunnen met hun spelling- en rekentaken. Het opzoekboekje is geen vervanging van de instructie, maar is een ondersteuning bij de begeleiding van een leerling!

Afstemming behandeling ➔ Contact behandelaar: Indien de leerling gespecialiseerde hulp krijgt buiten de school, is het belangrijk de begeleiding in de klas af te stemmen met de behandelaar. Een dergelijke aanpassing in de begeleiding betekent echter nooit dat de school geen aandacht meer hoeft te besteden aan goed, passend lees- en spellingonderwijs voor deze leerling. De school blijft verantwoordelijk voor goed lees- en spellingonderwijs met adequate ondersteuning en begeleiding. Bovendien geldt dat alleen behandeling niet voldoende is: Leerlingen met Dyslexie hebben blijvend extra instructie- en oefentijd voor lezen en/of spelling!

Toetsen bij dyslectische leerlingen

Toetsen bij leerlingen met dyslexie: De zwakke technische leesvaardigheid van dyslectische leerlingen geeft vaak aanleiding tot inzet van hulpmiddelen bij toetsen. Zie hiervoor de toetsvoorwaarden in het 'Handboek toetsen en opbrengstgericht werken'.

➔ *Zie voor concrete afspraken 'afspraken dyslexieprotocol OBS Tuindorp(bijlage 3)*

Bijlagen:

1. Toets kalender leesproblemen en dyslexie
2. Dyslexiepaspoort (aanvullen/wijzigen in overleg met de leerling)
3. Afspraken Dyslexie OBS Tuindorp
4. Handboek toetsen en opbrengstgericht werken: toetsafname bij kinderen met dyslexie
5. Inventarisatielijst dyslexie (kleuters)

Bijlage 1 Toets kalender leesproblemen en dyslexie

Groep 1/2

moment	Voor alle leerlingen	Voor zwakke lezers	Interventie
Stap 1			eventueel logopedie
Stap 2 okt	LOVS Screening Beginnende Geletterdheid		Stimuleren: spraak/ taalontwikkeling, fonemisch bewustzijn, kennis van namen en klanken van letters
Stap 3 jan	LOVS Taal voor kleuters M1-2	Dyslexie screening	Extra begeleiding middels de voorschotbenadering (Leesproblemen en Dyslexie, groep 1 en 2, blz. 69),
Stap 4 april	LOVS Screening Beginnende Geletterdheid	Letterkennistoets 2 (TBG) Analysetoets (TBG) Synthesetoets 2 (TBG)	Stimuleren van functioneel schrijven en lezen Taalbewustzijn. Functioneel schrijven/ taal.
Stap 5 juni	LOVS Taal v. Kl E1-2	Inventarisatielijst dyslexie (	

Groep 3:

Moment	Voor alle leerlingen	Voor zwakke lezers	Interventie
Stap 1	Beginsituatie vastleggen	Beginsituatie vastleggen	
Stap 2 okt november	LOVS Screening Beginnende Geletterdheid Herstsignalering VLL	Tussenmeting 1 DMT kaart 1, 2 (versie C)	Connect Klanken en Letters
Stap 3 jan	Hoofdmeting 1 DMT kaart 1, 2 AVI M3 (versie B) Wintersignalering VLL	Grafemetoets Fonemendictee	Tutorlezen Connect woordherkenning
Stap 5 (mt)		Tussenmeting 2 LOVS Screening Beginnende Geletterdheid DMT kaart 1, 2 en 3 (versie A)	
Stap 6 mei		Lentesignalering VLL	
Stap 7 juni	Hoofdmeting 2 DMT kaart 1, 2 en 3 AVI E3 (versie C)	LOVS Scr. Beg Geletterdheid Grafemetoets Fonemendictee	

*Eindsituatie en effecten van de interventies vastleggen in Parnassys.
 "Vos en Haas"-boek met opdrachten mee voor in de zomervakantie tegen de zomerdip.*

Groep 4:

Moment	Voor alle leerlingen	Voor zwakke lezers	interventie
Stap 1		Beginsituatie vastleggen	Connect Vloeiend lezen Leeskanjers
Stap 2 okt		Tussenmeting 1 Cito grafemtoets Fonemen- of letterdictee DMT kaart 1, 2 en 3 (versie B)	
Stap 3 jan	Hoofdmeting 1 DMT kaart 1, 2 en 3 AVI M4 (versie A)	Brus en Klepel (IV en V)	Tutorlezen Connect Vloeiend lezen
Stap 4 apr		Tussenmeting 2 DMT kaart 1, 2 en 3 (versie B)	
Stap 5 juni	Hoofdmeting 2 DMT kaart 1, 2 en 3AVI E4 (versie C)	Brus en Klepel (IV en V)	

Eindsituatie en effecten van de interventies vastleggen in Parnassys.

Groep 5 t/m 8:

Moment	Voor alle leerlingen	Voor zwakke lezers	interventie
Stap 1 Aanvang		Beginsituatie vastleggen	Leeskanjers <E4 Connect Vloeiend lezen RALFI lezen
Stap 2 oktober		Tussenmeting 1 DMT kaart 1, 2 en 3 (versie B)	
Stap 3 januari	Hoofdmeting 1 DMT kaart 1, 2 en 3 AVI (versie A)	Brus en Klepel (IV en V)	Leeskanjers <E4 Connect Vloeiend lezen RALFI lezen
Stap 4 april		Tussenmeting 2 DMT kaart 1, 2 en 3 (versie C)	
Stap 5 juni	Hoofdmeting 2 DMT kaart 1, 2 en 3 AVI (versie B)	Brus en Klepel (IV en V)	

Eindsituatie en effecten van de interventies vastleggen in Parnassys.

Bijlage 2. Dyslexiepaspoort

Dyslexiepaspoort

ALGEMEEN

Ik heb extra tijd nodig bij opdrachten/toetsen
Ik gebruik een laptop bij het maken van lange teksten
Ik werk in een map waarin mijn boeken/kopieën zitten

LEZEN

Ik hoef niet onvoorbereid een tekst hardop voor te lezen
Ik kies een leesmaatje voor als ik hulp nodig heb.
Ik word beoordeeld op mijn inzet en ook op mijn niveau op mijn rapport.

SPELLING

Ik maak de dictees op de computer
Ik hoef bij dictees alleen categoriefouten te verbeteren
Ik heb een hulpboek met de spellingregels om op terug te vallen
Spelling wordt niet beoordeeld bij WO vakken
Bij Engels krijg ik twee cijfers, met en zonder spelfouten

REKENEN

Bij opdrachten met de tafels gebruik ik de tafelkaart
Ik maak 50% van de oefenstof
Ik gebruik een rekenmachine ter controle

SCHRIJVEN

Ik gebruik de computer bij lange teksten schrijven
Ik schrijf met blokschrift

TOPOGRAFIE

Bij topo worden spelfouten niet berekend
Topografietoetsen worden mondeling afgenomen

TOETSEN

Cito toetsen maak ik op de computer
Cito begrijpend lezen maak ik 2x (een op de computer en een voorgelezen)
Bij toetsen gebruik ik mijn hulpboek spelling
Bij toetsen gebruik ik mijn tafelkaart

Handtekening leerling

Bijlage 3

Afspraken dyslexieprotocol OBS Tuindorp

Wanneer er bij een leerling een vermoeden van dyslexie is is deze gebaat bij voldoende ondersteuning op school. Hoe deze ondersteuning eruitziet, is afhankelijk van de ernst en de aard van het probleem en de motivatie van de leerling. De leerkracht houdt in elk geval tijdens alle lessen rekening met de dyslexie. Het streven is om een kind met dyslexie (of bij een sterk vermoeden van dyslexie!), zo goed mogelijk om te laten gaan met zijn / haar handicap. Belangrijk is om zoveel mogelijk uit te zoeken welke aanpak voor dit kind werkt, d.w.z. welke onderwijsbehoefte heeft dit kind? Hierbij wordt het kind zelf ook betrokken!

Samen met het kind maakt de leerkracht aan het begin van het nieuwe schooljaar duidelijke afspraken met de leerling omtrent het lezen en lesactiviteiten. Deze afspraken worden vastgelegd in een 'dyslexiepaspoort'.

Algemene aanpassingen

- Gebruik van de computer bij het verwerken van lange teksten
- Meer tijd voor toetsen
- CITO toetsen digitaal
- In sommige gevallen toetsen vergroten (als het kind dit prettig vindt)
- Indien mogelijk 1 opgave per bladzijde
- Kopieer indien nodig het opdrachtvel, zodat het kind rechtstreeks het antwoord kan opschrijven.
- Streep bij opstellen, aardrijkskunde, andere activiteiten niet alle taalfouten aan! (bedenk wat je doel is van de les, anders kan dit kind nergens goed in zijn)

Technisch lezen

- Geen onverwachte voorleesbeurten in de klas
- Leeswijzer gebruiken (beschikbaar bij IB)
- Lezen op eigen niveau, met wat meer tijd
- Intensieve leesinstructie (Estafette aanpak 1)
- Leeskanjer (motivatie verhogen + leeskilometers)
- Groep 1 +2 = voorschotbenadering
- Groep 3 + 4 = Intensivering op woordniveau (Connect Lezen)
- Groep 5 + 6 = Tempo verhogen (RALFI Lezen)
- Groep 7 + 8= Begeleid hardop lezen

Begrijpend lezen

- Het doel is dat het kind de tekst begrijpt. Het is daarom niet noodzakelijk dat het kind zelf leest
- Een "goede lezer" kan de tekst voorlezen en de "zwakke lezer" leest mee
- Via de website van Nieuwsbegrip.nl kan de tekst worden voorgelezen op de computer

Rekenen

- Het kind mag altijd een honderdveld , tafelkaart of ander materiaal gebruiken
- Vanaf groep 6 mag het kind in sommige gevallen een rekenmachine gebruiken (altijd in overleg IB)
- Blijven automatiseren: kleine porties, kleine stapjes, veel herhaling!
- Bij trage verwerkingssnelheid boek/ opdrachten kopiëren

Spelling/ taal

- De spellingsregels hangen goed zichtbaar in de klas.
- Ook het alfabet is moeilijk te onthouden. Laat de kinderen dit op een strook schrijven zodat ze dit kunnen gebruiken bij het werken met een woordenboek, dan kunnen ze ermee werken zoals met een tafelkaart
- Het kind heeft een opzoekboekje/ spellingskaart met de belangrijkste spellingsregels.
- Voor sommige kinderen is het “aanelkaarschrijven” een crime. Als het los schrijven beter gaat dan mag dat (bedenk dat ze vanaf groep 7 toch hun eigen handschrift gaan ontwikkelen!)
- Dictee: De leerling maakt het dictee samen met de groep. Hierbij mogen regelkaarten gebruikt worden. Indien het een meerwaarde heeft voor de leerling, mag het dictee op de computer worden gemaakt. De leerkracht controleert het dictee. De leerling mag daarna de door de leerkracht aangegeven woorden veranderen. Welke fouten kan de leerling dan zelf verbeteren?
- In groep 7 & 8 maken de leerlingen gebruik van de leerling software van Spelling op Maat (vervanging van het werkboek niet van de instructie!)

Begeleiding

Connect lezen: Connect Vloeiend Lezen is een programma voor kinderen die de aanvankelijke leeshandeling beheersen, maar niet komen tot het automatiseren daarvan. De centrale doelen van Connect Vloeiend Lezen zijn: leeskilometers maken en het komen tot vloeiendheid. Ter bevordering van deze vloeiendheid wordt gebruik gemaakt van herhaald lezen. Binnen een connectsessie wordt een tekst meerdere malen gelezen.

Connect Vloeiend Lezen kan in kleine groepjes (twee of drie leerlingen) onder begeleiding van de leerkracht worden uitgevoerd. Een connectsessie duurt ongeveer 20 minuten en wordt drie keer per week met dezelfde leerlingen uitgevoerd.

RALFI-lezen is vooral geschikt voor kinderen die spellend lezen of te traag blijven lezen.

R=Repeated: Op verschillende manieren herhaald lezen van dezelfde tekst gedurende elke dag van de week.

A=Assisted: Ondersteuning van het lezen door voorzeggen bij haperingen en foutjes.

L=Level: Inzet van interessante of spannende teksten op minstens 3 AVI - niveaus hoger dan het huidige niveau van het kind.

F=Feedback: Directe, neutrale feedback bij fouten, positieve feedback bij het lezen, positieve feedback gericht op leesstrategieën.

I=Interaction: Korte aanwijzingen door de leerkracht, actieve inbreng van leerlingen en interactie bij het bespreken van tekst en (voor)lezen.

Begeleid hardop lezen betekent dat de leerling hardop een tekst leest, terwijl de leesbegeleider luistert, bemoedigt en ingrijpt wanneer dat nodig lijkt. Om de betrokkenheid van leerlingen te bevorderen kiest de leesbegeleider uit de volgende leeswerkvormen en zorgt voor variatie daarin. De genoemde werkvormen zijn zowel bruikbaar bij één op-één als bij groepsbegeleiding:

- a. koorlezen;
- b. om de beurt lezen;
- c. voorlezen aan de begeleider;
- d. de rollen omgekeerd.

BLOON is een methode-onafhankelijke manier om te oefenen met spelling. Kinderen kunnen hiermee zowel op school als thuis oefenen. Dit kan op de website: www.bloon.nl.

Bloon staat voor: Bekijken Lezen Omdraaien Opschrijven Nakijken.

Als leerkracht maak je eerst zelf een account aan en dien je de woordpakketten/ spellingsregels in te voeren. De kinderen kunnen inloggen met een eigen code en oefenen met het woordpakket waar ze op school mee bezig zijn. De leerkracht kan de resultaten hiervan bekijken en feedback geven aan het kind.

Computergebruik

We stimuleren kinderen met dyslexie vanaf groep 5 steeds meer met de computer te doen en hierin zelfredzamer te worden. De leerlingen moeten zo snel mogelijk de basisvaardigheden van computergebruik onder de knie krijgen. Zij hebben deze vaardigheid nodig als zij op school en thuis efficiënt met de computer willen werken. Daarom raden we kinderen eind groep 6 aan blind te leren typen. (Gigakids en Typetopia hebben ook een typecursus voor kinderen met dyslexie)

Dyslectische leerlingen hebben helaas niet standaard een computer tot hun beschikking. We hebben een aantal (oude) laptops waarop gewerkt kan worden. Naast deze mogelijkheden kan er in de computerruimte gewerkt worden. Kinderen met dyslexie hebben voorrang a.d.h.v. een stickertje op hun gangkaart.

Dyslexiesoftware De meeste methodes zoals wij die op school gebruiken zijn webbased waardoor speciale voorleessoftware geen noodzaak is. We bieden de ruimte om in groep 8 alvast te wennen aan de werkwijze van de middelbare school en kinderen kunnen een eigen laptop meenemen met eventuele voorleessoftware (Kurzweil/Sprint). Als ouders zelf een laptop financieren wordt er altijd in overleg met leerkracht bekeken of het in de klassensituatie haalbaar is. Het is de verantwoordelijkheid van de ouders om eventuele dyslexiesoftware aan te schaffen. Dit zullen zij moeten afstemmen met de vervolgschool.

Ambrasoft Op school hebben we een licentie voor Ambrasoft. Hiermee kan iedere leerling zelfstandig op eigen niveau oefenen met rekenen, tafels, woordpakketten, spellingsregels, werkwoorden en lezen. De inlogcodes zijn via Basispoort per groep op te vragen.

De leerlingen kunnen ook thuis aan slag met Ambrasoft. Als leerkracht kun je de ouders een unieke activeringscode geven. Via www.mijnklas.nl kun je de codes printen en aan de kinderen of ouders meegeven, of per e-mail aan de ouders sturen. Vervolgens maken zij thuis gratis een account aan. Spelling op maat Met de leerlingsoftware werken de dyslectische leerlingen in de groepen 7 en 8 volledig digitaal. Zij verwerken, oefenen en toetsen op de pc of laptop. Ze krijgen direct feedback op de opdrachten.

Luisterboeken Stichting Aangepast Lezen heeft een schat aan (jeugd)literatuur op de plank staan. Met de gratis DAISYlezer- 17 app beluister je boeken van Aangepast Lezen via iPhone of iPad. Aanmelden kan op www.aangepastlezen.nl

Lex App is een gratis app voor leerlingen met dyslexie. Zij kunnen gesproken schoolboeken (DAISY) op hun mobiel beluisteren. De leerling krijgt hiervoor een inlogcode en de boeken die we gebruiken op school zullen voor hem hierop beschikbaar zijn. Zij kunnen ook thuis inloggen op de app en eventueel zelf boeken toevoegen. Doordat wij op dit moment niet werken vanuit methodes met zaakvakken wordt deze app op school zelden gebruikt en is vooral aan te raden voor thuisgebruik.

www.yoleo.nl geeft ouders thuis en leerkrachten op school de kans om met kinderen, door het lezen van hybride boeken (tekst gecombineerd met audio) lezen als leuker en makkelijker te ervaren. Een hybride boek is een e-boek dat op een elektronische lezer zoals bijvoorbeeld tablet-pc en computer gelezen kan worden. In een hybride boek staan de combinatie van de tekst van het boek, de auditieve ondersteuning door het voorlezen van de tekst door een menselijke stem en een gele meeleescursor ('karaoke-lezen') per woord centraal. Boeken kosten wel geld: voor school kosten 12 boeken € 49,99. Ouders kunnen boeken aanschaffen voor € 5,99 per boek.

Bijlage 4

Het afnemen van toetsen bij leerlingen met dyslexie

Voor de vergelijkbaarheid van de resultaten adviseert Cito om de toetsen van het Cito Volgsysteem primair onderwijs af te nemen volgens de voorgeschreven richtlijnen. Alleen dan heeft u een goed inzicht in de vaardigheid van de leerlingen en kunt u betrouwbare interpretaties doen. Er kunnen echter omstandigheden zijn die het noodzakelijk maken om toch bepaalde aanpassingen te doen. In deze flyer geven we aan welke hulpmiddelen en aanpassingen toegestaan zijn bij leerlingen met dyslexie, zonder dat de resultaten te sterk beïnvloed worden.

Hulpmiddelen en aanpassingen bij de LVS-toetsen

Hulpmiddelen

Bij de papieren varianten van de LVS-toetsen zijn geen hulpmiddelen beschikbaar. De digitale varianten van de toetsen Rekenen-Wiskunde, Studievaardigheden, Woordenschat en Spelling beschikken over auditieve ondersteuning. Begrijpend lezen is niet auditief ondersteund.

Aanpassingen

- *Algemeen*

Voor de LVS-toetsen met uitzondering van de toetsen op het gebied van technisch lezen - zijn de volgende aanpassingen mogelijk:

- Extra afnametijd
- Toets in meerdere delen afnemen (bijvoorbeeld in drie of vier keer, in plaats van twee keer)
- Vergroten van de teksten van A4 naar A3

- *Spelling*

Bij de toetsen Spelling is naast de algemene aanpassingen nog de volgende aanpassing mogelijk:

- In groep 4 en 5 kan ervoor gekozen worden om standaard – dus ongeacht de toetsscore op de startmodule – vervolgmodule 1 (dictee) af te nemen bij leerlingen met dyslexie in plaats van vervolgmodule 2 (meerkeuze).

- *Rekenen-Wiskunde*

Bij de toetsen Rekenen-Wiskunde is naast de algemene aanpassingen nog de volgende aanpassing mogelijk:

- Ook in de hogere groepen kunt u de teksten voorlezen aan leerlingen met dyslexie, zoals dit standaard gebeurt bij de toetsen voor groep 3 en 4. Het heeft de voorkeur om bij deze leerlingen de toetsen digitaal af te nemen om te voorkomen dat u bijvoorbeeld door uw stemgebruik de leerlingen onbewust hints geeft.

Hulpmiddelen en aanpassingen bij de Entreetoets en de Eindtoets Basisonderwijs

Hulpmiddelen

- *Gesproken versie:* bij de Entreetoets en Eindtoets is voor leerlingen met dyslexie een gesproken versie van de opgavenboekjes op cd of daisy-cd beschikbaar. De cd's worden door de leerlingen individueel gebruikt. Om de rest van de klas niet te storen, dient de leerling een koptelefoon te gebruiken of de toets afgezonderd van de overige leerlingen te maken.

- *Kurzweilversie* bij de Entreetoets groep 6 en 7 en de Eindtoets, bedoeld voor leerlingen die gewend zijn om met de software van Kurzweil te werken. Minimaal een half jaar ervaring is gewenst. De leerling maakt tijdens de afname van de toets gebruik van een computer en koptelefoon.

- *Vergrote versie* van de opgavenboekjes op A3 formaat. De vergrote versie bevordert de woordherkenning.

- *Zwart-wit versie*, bedoeld voor kleurenblinden, maar ook in te zetten om ervoor te zorgen dat leerlingen door de kleuren niet afgeleid worden.

Aanpassingen

- Extra tijd om de toets te maken.
- Gebruikmaken van markeerstift om bijvoorbeeld een woord of -bij een regelwijziging- enkele regels te markeren.

Veel gestelde vragen

• **Waarom is Cito zo terughoudend met hulpmiddelen en aanpassingen voor leerlingen met dyslexie?** Voor een goede vergelijkbaarheid van de resultaten van leerlingen met zichzelf, met andere leerlingen en met de normgroep is het van groot belang dat alle leerlingen een toets zo veel mogelijk onder dezelfde omstandigheden maken. De toetsen zijn zorgvuldig samengesteld om een bepaald concept te meten, bijvoorbeeld Begrijpend lezen of Rekenen-Wiskunde. Het aantal opgaven, het soort opgaven én de afnamecondities hebben invloed op wat een toets meet én hoe betrouwbaar de uitkomsten van een toets zijn. Daarom adviseren we om in principe geen hulpmiddelen toe te staan. De centrale vraag die bij elke aanpassing gesteld moet worden, is of de toets nog steeds meet wat hij zou moeten meten. Als te veel of te ingrijpende aanpassingen worden gedaan, meet de toets niet meer waarvoor deze is ontwikkeld. Dat betekent dat de resultaten van een leerling die onder die aangepaste condities tot stand zijn gekomen, geen juiste weergave zijn van de daadwerkelijke beheersing van de vaardigheid. Daardoor zijn de resultaten niet meer vergelijkbaar met de resultaten van andere leerlingen en de normgroep.

• **Waarom mag de leerkracht de toetsen bij voorkeur niet voorlezen?**

Als u de toets voorleest, zal uw stemgebruik en intonatie niet geheel neutraal zijn. Een leerling die wordt voorgelezen, heeft zo per definitie altijd een voordeel. Dit maakt de resultaten minder betrouwbaar. Het is daarom beter om de digitale versie van de toetsen af te nemen en gebruik te maken van de auditieve mogelijkheden daarvan. Let op: de LVS-toetsen Technisch lezen, AVI/DMT en Begrijpend lezen mag u in elk geval niet voorlezen.

• **Waarom zijn er geen aanpassingen toegestaan bij de toetsen Technisch lezen, AVI en DMT?** Vanzelfsprekend zijn geen aanpassingen toegestaan van de LVS-toetsen op het gebied van technisch lezen (DMT, AVI en Technisch lezen/Leestechiek & Leestempo). Met deze toetsen willen we immers de technische leesvaardigheid van kinderen in kaart brengen: kunnen de leerlingen geschreven tekst op een juiste manier ontsleutelen? De instructies bij deze toetsen worden wel gesproken, maar de woorden of de teksten moeten door het kind zelf gelezen worden.

• **Waarom mogen de toetsen Begrijpend lezen uit het Cito Volgstelsel primair onderwijs niet voorgelezen worden en is er wel een auditieve versie van het onderdeel Begrijpend lezen in de Eindtoets en de Entreetoets?**

Bij de toetsen Begrijpend lezen hebben we er bewust voor gekozen geen gesproken versie uit te brengen. Het doel van deze toetsen is het vaststellen hoe goed kinderen geschreven teksten kunnen begrijpen. Als u de toetsen zou voorlezen, meet de toets niet meer zuiver begrijpend lezen, maar iets wat het midden houdt tussen begrijpend lezen en begrijpend luisteren. Wij adviseren om leerlingen met dyslexie naast de toets Begrijpend lezen – die niet wordt voorgelezen – ook de toets Begrijpend Luisteren / Luisteren te laten maken. Door de prestaties op beide toetsen met elkaar te vergelijken, krijgt u informatie over de begripvaardigheid van de leerling: maakt hij de toets Begrijpend lezen niet goed vanwege zijn dyslexie of omdat zijn begripvaardigheid in het algemeen onder het gemiddelde ligt? Een belangrijk doel van de Eindtoets Basisonderwijs is het geven van een onafhankelijke advies voor het best passende brugklatype in het voortgezet onderwijs. Omdat leerlingen met een dyslexieverklaring veelal ook in het voortgezet onderwijs gebruik mogen maken van hulpmiddelen bij het studeren en lezen van teksten, staan we het gebruik hiervan toe bij de Eindtoets. Dat heeft wel tot gevolg dat de meting van het Eindtoets-onderdeel Begrijpend lezen voor leerlingen met dyslexie geen zuivere meting is van de begrijpende leesvaardigheid. Het doel van de Entreetoets is deels het meten van de basisvaardigheden van een leerling op het gebied van Taal, Rekenen-Wiskunde en Studievaardigheden eind groep 5, 6 of 7 én deels het voorspellen van het best passende vervolgonderwijs. Daarom hebben we ervoor gekozen om de richtlijnen van de Entreetoets aan te laten sluiten bij de Eindtoets Basisonderwijs. Ook voor de Entreetoets-taken Begrijpend lezen geldt dat ze bij gebruik van een gesproken versie geen zuiver beeld geven van de begrijpende leesvaardigheid van de leerling.

